

מדריך לקריאת נביאים וכתובים

מבוא

וכי מה היו הפסקות משמשות?

ליתן רווח למשה להתבונן
בין פרשה לפרשה
ובין עניין לעניין.

והרי דברים קל וחומר:
ומה אם אדם שהוא שומע מפי הקב"ה,
ומדבר ברוח הקדש,
צריך להתבונן בין פרשה לפרשה
ובין עניין לעניין,
על אחת כמה וכמה
הדיוט שהוא שומע מן הדיוט.

(על הפרשיות הפתוחות והסתומות; מתוך הפתיחה לספרא ב"דבורא דנדבה")

בעיה יסודית בקריאת התנ"ך

כאשר ניגשים לקריאה בתנ"ך קיימת בעיה לא קטנה: לדעת היכן לעצור ולהתבונן במה שקראנו. במשך שנים רבות, נרתעתי מקריאה רצופה בתנ"ך פשוט משום שלא ידעתי היכן להתחיל לקרוא והיכן לעצור. ולא רק בספרים חדשים, אלא בעיה זו אף הקשתה עלי את החזרה על הספרים אותם למדתי בעיון בעבר. ישנם פירושים רבים, והם נגישים ביותר, אולם הם סייעו אך במעט בהחלטה מה כדאי לקרוא בפרק זמן נתון. למעשה, הנגישות של פירושים כה רבים אף מגדילה את הבעיה, משום שהיא גורמת לכך שלימוד ראשוני, אף של קטע קצר, נראה כמשימה גדולה מאוד.

הקיצוניות השניה – קרי: לקחת תנ"ך שלם ללא מפרשים ולקרוא – אף היא הטילה עלי אימה. הבעיה העיקרית לא היתה לשון המקרא, משום שזכיתי ללמוד אותה וכן משום שקל להסתכל בפירוש או בתרגום כאשר נתקלים בבעיה. אלא, הבעיה היתה הרבה יותר פשוטה: ראשית, לא ידעתי מה אני עומד לקרוא וגם לא ידעתי איך פרשה זו משתלבת במבנה הכללי של הספר בו אני קורא. שנית, לא ידעתי כמה לקרוא. כלומר: בנקודת המוצא לא ידעתי מהו אורכו של סיפור מסויים או נבואה מסויימת, וכן לא ידעתי היכן הוא מסתיים. לא ידעתי אם כדאי לקרוא אותו במלואו, בקריאה רצופה אחת, או אם כדאי לחלק אותו, ולהמשיך למחרת. אם אכן יש לחלק את הפרשה, לא ידעתי היכן המקום המתאים לעצור, זאת אומרת המקום שבו ניתן להפסיק בלי לקטוע בצורה קשה את זרימת הטקסט.

מדוע לא לקרוא "פרק יומי"? למעשה, כבר קיימות תוכניות לקריאת ספרי נ"ך על בסיס הרעיון הפשוט של קריאת פרק או שני פרקים ליום¹. מדוע תוכניות אלה לא הועילו לי?

¹ התוכנית הנפוצה ביותר לקריאה של שני פרקים בנ"ך ליום מתפרסמת מזה שנים רבות, הן בלוח דינים ומנהגים של היכל שלמה, והן בלוח דומה המופץ על ידי הרבנות הצבאית.

חלוקת הפרקים בתנ"ך היא בעייתית, לא רק בגלל שמקורה אינה בקודש, אלא בעיקר משום שהחלוקה אינה נאמנת לטקסט, והיא קוטעת אותו בנקודות בלתי מתאימות. בנוסף לכך, על פי חלוקה זו אין הפרקים שווים באורכם, לפעמים מתוך סיבות טקסטואליות לגיטימיות, אך לעיתים קרובות אין שום הצדקה להבדלים הגדולים באורכם של הפרקים. הגרוע מכל הוא, כי אין מספרי הפרקים מספקים מידע כלשהו על תוכנו של הכתוב. מתוך העובדה שחלוקת הפרקים היא הרבה פעמים גרועה, ייתכן מאד ש"פרק ב" כלל אינו מייצג פרשה עצמאית! ואף כאשר אנו בני מזל, ו"פרק ב" אכן מייצג יחידה עצמאית, הכותרת המספרית אינה רומזת לתוכן הכתובים, ואף אינה מלמדת על הקשר שלו ל"פרק א" לפניו ו"לפרק ג" אחריו, וכמובן שאינה מסבירה את מקומו של פרק זה בתוך ההקשר הכולל של הספר.

נקודה זו היא חשובה במיוחד, משום שידיעה מוקדמת על הקשרו של הפרק המקראי ועל תוכנו – תורמת רבות להבנת הנקרא. אפילו כותרות קצרות של מילה או שתיים יסייעו רבות לעניין זה.

פתרון מעשי

התחלתי לפתח חלוקה חדשה של ספרי נביאים וכתובים כדי שאוכל ללמוד ספרים חדשים ולחזור על הספרים המוכרים לי. שני עקרונות החלוקה היו: (א) **החלוקה העניינית** תהיה נאמנה לחלוקתם הטבעית של הספרים; (ב) **החלוקה הכמותית** תהיה מעשית עבור יחידות לקריאה יומית.

ניסיתי מספר אפשרויות לארגן את ספרי הנ"ך בתוך תוכנית קריאה כוללת. לבסוף, קבעתי את התוכנית ההגיונית ביותר עבורי למערכת גמישה של לימוד וחזרה מתמשכים.

לאחר מכן עבדתי על חלוקתו של כל ספר לקטעים קצרים יותר ואף לתת-קטעים. בעקבות זאת התחלתי ליצור דפים בודדים (בדרך כלל עמוד אחד עבור כל ספר) כדי להדריך את עצמי בקריאה ובחזרה. אני מקווה שאף אחרים יפיקו תועלת מן הדפים האלה.

מערכת גמישה

המערכת אותה פיתחתי מסתמכת על הרעיון שכל חודש הוא עצמאי, כלומר: בכל חודש ניתן ללמוד כל ספר חדש שרוצים, או לחזור על כל ספר שרוצים. כל ראש חודש הוא התחלה חדשה, ולכן מה שנלמד הוא גמיש מאוד: אפשר לקרוא את כל ספרי נביאים וכתובים בתוך שנה, או לחזור על נביאים ראשונים ארבע פעמים, או לחזור על נביאים אחרונים שלוש פעמים. כמו כן ניתן לבחור בראש החודש כל ספר שרוצים, בלי להתחייב לשום סדר קבוע במשך השנה. ניתן להתמקד בספר אחד שמעניין במיוחד, ולחזור עליו מספר פעמים, חודש אחרי חודש, עד ששולטים בו היטב.

הרעיון העיקרי הוא: יש לבחור את הספר שבו רוצים ללמוד לפני ראש חודש. לאחר מכן יש להדפיס את דף ההדרכה, לקפל אותו לחצאים (או לרבעים) ולהחזיק אותו בתוך התנ"ך להדרכה תוך כדי ההתקדמות בקריאה ולימוד במשך החודש.

שתים עשרה יחידות (יחידה אחת לחודש)

כל ספרי הנביאים והכתובים ביחד – מחולקים לשנים-עשר יחידות (יחידה אחת לחודש). בכל חודש, היחידה מוקדשת לספר אחד באורך ממוצע (לספרים קצרים: שניים או יותר לחודש), כדלהלן²:

²לשיקולים הטכניים שהביאו אותי לארגון את הספרים בצורה הזאת, ראה "מקורות והערות" (לקראת הסוף).

חודש 1 : יהושע ושופטים (2 דפים)
חודש 2 : שמואל
חודש 3 : מלכים
חודש 4 : ישעיהו
חודש 5 : ירמיהו (2 דפים)
חודש 6 : יחזקאל
חודש 7 : תרי עשר (2 דפים)
חודש 8 : איוב
חודש 9 : משלי וקהלת
חודש 10 : מגילות (מלבד קהלת) ודניאל
חודשים 11-12 : דברי הימים ועזרא-נחמיה

ספר תהלים

קריאת ספר תהלים היא על פי לוח נפרד, שבו מחזור קריאה לששה חודשים. במשך ששה חודשים קוראים בכל יום **אך ורק** מזמור אחד באורך ממוצע. מזמורים ארוכים יותר מחולקים חלוקה פנימית.

על ידי התמקדות במזמור אחד בלבד כל יום (בניגוד למנהג הרווח של קריאת הרבה מזמורים ברצף), ישנו סיכוי רב יותר כי האדם יקרא את המזמור ברגש ובכוונת הלב, ומתוך הבנה. בנוסף לכך, חזרה על כל ספר תהלים פעמיים בשנה, תוך כדי דגש על משמעות והבנה, עשויה לשפר מאוד את הבנת הנקרא בלשון המקרא גם בשביל שאר ספרי התנ"ך.

מטרתם של דפי ההדרכה

א. להראות את ראשי הפרקים של הספר, ויתירה מכך להוות מעין "תמונה טקסטואלית" של כל הספר. ב"תמונה" הזאת עשיתי כמיטב יכולתי "לצייר" את המבנה של כל ספר על פי רעיונות היסוד שבו, בהתאם לסימנים ארגוניים הקיימים בתוך הטקסט. בחלוקה חדשה זו של הספר אני מתעלם לחלוטין מן החלוקה לפרקים. (חלוקה זו נשארת ככלי עזר טכני בלבד בסוגריים). במקום זה אני מסתמך רבות (אך לא בצורה נוקשה) על הפרשיות הפתוחות וסתומות. בכל מקום שאפשר, אני מנסה לכתוב כותרות אשר מסייעות לקורא לראות כיצד הקטע אותו הוא עתיד לקרוא מתאים למבנה הכללי של הספר. כל התכונות הנ"ל מוצגות תוך כדי שימוש סלקטיבי ודקדקני בכלי פורמט (פונטים, מרווחים, ניקוד וכו') כדי שמבט קצר על דף אחד – ייתן תמונה ברורה על מתכונתו של כל הספר המדובר.

ב. לחלק את הספר לקטעים לקריאה יומית. עד כמה שאפשר, יש להקפיד כי קטעי הקריאה היומית (1) יהיו בעלי אורך סביר; וגם (2) יתחילו ויסתיימו בנקודות מתאימות, אבל לא במקום בו ישנה הפרעה קשה לזרימה של הטקסט.

ברור כי לא ניתן להשיג את שתי המטרות האלה במלואן בעת ובעונה אחת. עשיתי כמיטב יכולתי להגיע לאיזון ביניהם, ואני מקווה שהקוראים יוכלו להציע לי הצעות ספציפיות למקומות בהם ניתן לשפר את חלוקת הטקסט (וכן את הכותרות).

כמה זמן יש להקדיש לכך, ולמי כדאי לנסות זאת?

באופן כללי, שיטה זו של קריאה וחזרה דורשת קריאה של ארבעים עד חמישים פסוקים ביום, עבור רוב ספרי נ"ך. לפעמים (מסיבות שלא ניתן למנוע הקשורות לחלוקת הטקסט) נחוץ היה לחלק את הטקסט לקטעים קצרים יותר או ארוכים יותר מארבעים עד חמישים פסוקים. אך ניסיתי לדאוג לכך ש"סטיית התקן" תהיה נמוכה ככל האפשר.

כשאני לומד בעצמי, גיליתי כי הטוב ביותר הוא לשבת ולקרוא את היחידה היומית בנחת ובנעימה על פי מנגינת טעמי המקרא. קריאה בטעמים מסייעת לי לקלוט את החומר טוב יותר מקריאה "יבשה" (ללא טעמים). אני מקדיש לכך כעשרים דקות ליום. אנשים בעלי סגנונות למידה אחרות, או אנשים שלא למדו לקרוא בטעמים, יעדיפו קריאה "יבשה", שהיא מהירה אף יותר.³ ברור כי גם קריאה שקטה, או לימוד בעזרת מפרשים – גם הם אופציות מעולות.

הקריאה הראשונית בספרים שלשונם קשה במיוחד (כגון איוב, משלי, ישעיהו) אורכת, לעיתים קרובות, יותר מעשרים דקות. אך קריאות חוזרות לוקחות פחות זמן. אם תופסים לימוד זה כפרוייקט למידה ארוך-טווח של חזרה מתמדת, ההערכה של לימוד האורך כעשרים דקות ליום, היא די סבירה, אף עבור ספרי שירה וחכמה.

כמו כן ראוי לציין כי ניתן לחצות את כמות הלימוד: אפשר פשוט לחלק כל יחידה יומית לשניים⁴. התוצאה תהיה שהכמות שיש לקרוא בכל יום תהיה קטנה למדי, אך עדיין קוראים ספר שלם כל חודשיים (או חוזרים על ספר כל חודשיים). אופציה זו חשובה במיוחד לקריאה ראשונית בספרים הקשים ביותר.

יש לזכור כי הדרך הכי טובה לרכוש את לשון המקרא היא פשוט לקרוא הרבה תנ"ך! לכן, שיטה זו תעבוד בצורה הטובה ביותר עבור אנשים שכבר קראו "שניים מקרא ואחד תרגום" במשך שנים רבות (עדיף "שניים מקרא" בטעמים). למעשה, אני מציע לאותם אנשים שבעבר לא קראו "שניים מקרא" בתורה – להתחיל לעשות זאת במשך לפחות שנתיים, ולא לנסות לקרוא את שאר ספרי הנביאים והכתובים בהתחלה. זה קודם כל בגלל ש"שניים מקרא" – מצוה היא, אבל גם מבחינה פדגוגית הסדר הזה הוא הנכון. כדאי להתחיל קודם כל בתורה ("שניים מקרא"), אולי להוסיף אחר כך מספר מחזוריים של ספר תהלים (בששה חודשים), ורק לאחר מכן לעבור לשאר ספרי נ"ך.

ייתכן כי אף אנשים שכבר קראו "שניים מקרא ואחד תרגום" במשך הרבה שנים בכל זאת ירצו לאמץ את שיטת קריאת הנ"ך בצורה האיטית. אולי יעדיפו בהתחלה לחזור על הספרים הנקראים מספר פעמים, במקום לנסות לקרוא את כל ספרי הנ"ך כבר בשנה הראשונה.

מנגינות

אם אדם רוצה לקרוא נביאים וכתובים בטעמים, באלו מנגינות ניתן להשתמש? אולי הדרך הטבעית ביותר היא לקרוא את הנביאים במנגינת הטעמים של ההפטורות, ואת הכתובים בנעימת הטעמים של המגילות⁵. כך אני עושה, ודרך זו מתאימה למסורת וותיקה לייחד מנגינה אחת לטעמי תורה, מנגינה

³ לשמוע קריאה "יבשה" ללא טעמים מפיו של קריין מקצועי ומרגש, אפשר לרכוש את קריאתו של שלמה ברטנוב, שקרא מקרא במשך שנים רבות ב"קול ישראל". ראה: <http://www.solomonstreasurechest.com/HebrewBible.html> (3MP).

⁴ הדרך הפשוטה ביותר לעשות זאת היא לקחת את דף ההדרכה ולציין "א-ב" בתחילת השורה של הלימוד המיועד ליום הראשון. בשורה של היום השני יש לציין "ג-ד", וכו'. בשורה המסומן "טו" – כבר תגיע עד כ"ט-ל. השורה המסומנת "טז" תהיה ההתחלה של החודש השני, ויש לכתוב לידה שוב פעם "א-ב", וכן הלאה.

⁵ נעימת הטעמים של המגילות פירושו: טעמי שלושת המגילות הנקראות בציבור בשלושת הרגלים במסורת אשכנז (שיר השירים בפסח, רות בשבועות, קהלת בסוכות). סביר להחשיב את נעימתן של שלוש מגילות אלה כמנגינה ה"כללית" של

אחרת לנביאים, ומנגינה שלישית לכתובים⁶. היום קיימים מספר הקלטות לתורה, הפטרות, וחמש מגילות⁷.

אך ספרי אמ"ת – איוב, משלי, תהלים – עדיין העמידו אותי בפני בעיה אמיתית. בשלושת הספרים האלה קיימת מערכת שונה של טעמים – טעמי אמ"ת – אשר לא נמצאת בשאר כ"א ספרי מקרא. אין מסורת אשכנזית לקריאה מוזיקלית של טעמים אלה⁸.

אולם, ישנן מסורות מוזיקליות מזרחיות רבות לקריאתם של טעמי אמ"ת. ולספר תהלים יש גם הקלטות רבות על פי הטעמים, וחלקן מדהימות ביופן⁹. כמו כן, קיימת הקלטה טובה מאוד של ספר משלי¹⁰. לצערי הרב לא מצאתי אף הקלטה של ספר איוב¹¹.

הכתובים, בניגוד למנגינות המיוחדות של אסתר (שמחה) ואיכה (צער). ההצעה היא לקרוא את הספרים בסוף הכתובים (דניאל, עזרא-נחמיה, דברי הימים) באותה מנגינה. אבל כמובן אין שום חובה לעשות כך.

⁶ראה ספר חסידים סימן ש"ב. גישה זו משתקפת במסורת קריאת הטעמים האשכנזית. אף על פי כן, צריך לציין שאין חובה הלכתית להשתמש בשלוש במנגינות שונות.

והשווה גם דברי הרשב"ץ בספר מגן אבות (החלק הפילוסופי ח"ג דף נה ע"ב) וז"ל: "הטעמים, והם מיני הלחנים. והנה נשאר(?) לנו במיני הלחנים שלושה, והראשון הובדל לקריאת התורה, והשני לקריאת הנביאים – וזה יש בו שני מינים קרובים זה לזה, כי קריאת ההפטרה אינה כקריאת שאר הנביאים – והשלישי קריאת שלושת הספרים תלים ומשלי, איוב." מדבריו נראה שהיו בספר בזמנו שלושה נעימות עיקריות לטעמי המקרא: תורה, נביאים, וספרי אמ"ת (אין התייחסות לשאר ספרי כתובים). מכאן ראייה ומופת שהיתה קיימת בספר מסורת מוזיקלית חיה לקריאת טעמי אמ"ת, מסורת שהביאו חכמי ספרד – כמו הרשב"ץ בכבודו ובעצמו – לצפון אפריקה לאחר מכן (עוד על טעמי אמ"ת – ראה בהערות 7-10). וגם היתה אצלם הבחנה קלה ("קרובים זה לזה") בין "הפטרה" לבין קריאה בנביאים לשם לימוד.

⁷לקריאה יפה ומדוייקת להפליא במנגינה האשכנזית הנפוצה, אני מאד ממליץ על CD-Rom ב-MP3 שהופק על ידי הרב ירמיהו וידר, כיום אחד מראשי הישיבה בשיבת ר' יצחק אלחנן (קריאה יפה ומדוייקת להפליא בהברה אשכנזית; לפרטים ולשמיעה חינם ראה: www.shiur.net). למנגינה האשכנזית במבטא ישראלי מפיו של חזן מקצועי, ראה <http://bible.ort.org> (אין מגילות). לקריאות בנוסח ספרדי-ירושלמי, מרוקאי, ותימני, ראה www.kolkore.com (אין מגילות).

לצערי לא מצאתי שום הקלטות למנגינת הטעמים האשכנזית של מרכז ומערב אירופה (השונה מהמנגינה האשכנזית הנפוצה, אשר מקורה במזרח אירופה). מסורת מוזיקלית זאת הולכת ומשתכחח מאז חורבן האכזרית של קהילות ישראל באירופה הי"ד, וחבל על דאבדן ולא משתכחין. והלואי שגם מסורת זו תשמר וגם תמסר לדורות הבאים.

יש גם תוכנות מחשב מעניינות ש"קוראות" על פי הטעמים בקול מלאכותי; ראה את <http://www.kinnor.com/> וגם את <http://www.maxsynagogue.com/>. הציפיות שלי מתוכנות כאלה היו נמוכות מאד, אבל התוצאות הפתיעו קצת לטובה, במיוחד בדוגמה להורדה חינם של הראשון. בכל זאת הקול המלאכותי תמיד מאבד לחלוטין את היופי ואת הסגנון האישי המיוחד של בעל קורא מיומן, שרק בעזרתם הקריאה הופכת לבעלת משמעות.

⁸יש "נוסח" אשכנזי לאמירת תהלים, אך אין הוא בנוי על טעמי המקרא.

⁹חזנים רבים בעלי מגוון מסורות מזרחיות (תימנים, עירקים, סורים, מרוקאים, תוניסאים ועוד) הקליטו את ספר תהלים; הקלטות אלה פופולריות מאוד אצל בני עדות המזרח בארץ. בהקלטות ישנו מגוון של רמות לגבי האיכות המוזיקלית, בדיוק בהגיה, ובנאמנות לטעמי המקרא. חמש הקלטות שמצאתי עד כה הן:

(א) תהלים מפיו של ר' ציון פלאח עם אינסטרומנטציה (תשנ"ז, 8 תקליטורים). החזן הוא תלמידו של הרב מאיר מאזוז, ראש ישיבת "כסא רחמים" בבני ברק, ולכן המסורת היא כנראה טוניסאית. קריאה זו מדהימה ביופיה, והמדוייקת ביותר ע"פ הטעמים מכל הקריאות של ספר תהלים שמצאתי עד כה. החזן ממש מחיה את מלות המזמורים. ניתן להשיג אצל "תשב"י", רח' חברון 7, בני ברק, טל. 5781927-03. כמו כן ניתן להשיג בקלטות ב-40 ש"ח. לאחרונה גם ניתן לשמוע מקריאתו באתר www.tehilim.net ולהזמין מ"ארון הספרים היהודי" www.aron-hasfarim.co.il, טל: 700700692.

(ב) תהלים מפיו של החזן ר' עזרא מצרי עם אינסטרומנטציה (תשנ"ד, 6 קלטות). מסורת בבליית, יפה ומדוייקת. טל להזמנות: 5702403-03.

(ג) "תהלים על CD-ROM" (חברת TES); ראה <http://www.jewishsoftware.com/products/333/asp/>. קריאה יפה מאד שמדגישה יפה את טעמי המקרא, מפיו של החזן הרב שמעון אלוף. (ניתן לשמוע דוגמאות לקריאת מספר מזמורים באינטרנט: <http://torahtogo.com/tehillim.asp>).

(ד) כמו כן יש הקלטה של ספר תהלים כולו במנגינת "קבלת שבת" בנוסח ספרדי-ירושלמי. אך לא נשמע לי שמנגינה זו מותאמת לטעמי המקרא.

(ה) יש גם קריאה נעימה לאוזן מפיו של החזן המרוקאי הרב חיים לוק, אך קריאה זו קצת מהירה, ולא מדגישה את הטעמים; 4 תקליטורים מאת "אחים אזולאי", רזיאל 29, יפו, 036832370.

בתי ספר

מחזוריים של לימוד-יומי (כמו: דף יומי, משנה יומית, הלכה יומית, רמב"ם יומי, וכו') מכוונים בעיקרן לציבור של אנשים בעלי מוטיבציה-עצמית, המחוייבים לקביעת עתים לתורה, והמייחסים גם חשיבות רבה לחזרה על לימודם: "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד" (חגיגה ט ע"ב). עקרון זה בוודאי נכון במקרא, אשר יש לחזור עליו בקביעות מגיל צעיר מאוד: "בן חמש למקרא" (אבות ה, כא).

מחזורי לימוד כאלה לפעמים מתאימים ללימוד קבוצתי (דוגמת שיעור בדף היומי). למרות ש"מדריך" זה מיועד בעיקרו ללימוד עצמי, ניתן לפעמים להתאים אותו גם לבית הספר, ואף לכיתה הפורמלית. אני הצעתי אותה לתלמידי כטכניקה לחזרה, לקראת מבחן הבגרות בבקיאאות בנביאים ראשונים (בכתה 5). אני סבור כי שיטה זו, אם ילווה במערכת שאלות בנויה היטב על כל אחת מן היחידות היומיות, תוכל להועיל רבות ללימוד התנ"ך בתוך כיתה ומחוצה לה.

תורה

מנהג כל ישראל לקרוא את פרשת השבוע – הוא כלי חינוכי עצום, במיוחד אם מוסיפים עליו את מצוות "שניים מקרא ואחד תרגום". לכן אין שום צורך בכלל לבנות "מחזור קריאה" חדש עבור חמישה חומשי תורה (לעומת ספרי נביאים וכתובים).

בכל זאת, ישנו צורך מסויים להציג את המבנה הכללי של כל אחד מחמשת החומשים בצורה ברורה, וכן להציג ראשי פרקים מפורט לתוכנה של כל פרשה. דפים כאלה נמצאים בהכנה כעת.

תודות

אני מודה לרב ד"ר שלום ברגר על אשר הכניס את הגירסה המקורית של ה"מדריך" לאתר של LookJed, וכן לגב' חנה הוניג גרמן על הסבלנות הרבה שלה במשימה הלא-פשוטה של סידור דפי ה"נ"ך, התאמתם, והעלתם בצורה נכונה לאתר. גירסה מתוקנת זו של המדריך הועלתה ל[אתר הניווט בתנ"ך](#) על ידי אראל סגל, ויישר כוח גדול על עזרתו הנדיבה ועל רצונו הרב לעזור.

משוב

אשמח מאד להשיב על התייחסות כללית למדריך הזה, וכן להצעות טכניים לשיפורים בכותרות, בחלוקת הטקסט, או בעימוד הדפים. במידה ותעשה בעצמך שינויים במדריך – אודה מאד אם

---

¹⁰ קיים אלבום ב-4 קלטות הנקרא **אמ"ת קנה** מפיו של הרב מאיר מאזוז, ראש ישיבת "כסא רחמים" בבני ברק, על פי המסורת הטוניסאית (בהוצאת "מכון לב מצליח", תשנ"ז). ספר משלי נקרא פסוק פסוק ע"י הרב מאזוז ותלמידיו. בפתח האלבום הקדמתו של הרב מאזוז לטעמי אמ"ת, והקריאה משולבת בדברי תורה על הספר (גם ענייני מוסר וגם ענייני דקדוק וטעמים). האלבום מסתיים בהדגמות לנעימת הטעמים בספרי תהלים ואיוב. כדאי מאוד. ישיבת כסא רחמים, רח' הרב עוזיאל 26, בני ברק. טל. 03 6767163/4.

¹¹ הרב יוסף אלנקווה מסר לי באדיבותו כי ספר איוב נקרא במסורת שלו (מרוקאית) בתשעה באב בשלוש מנגינות שונות: מנגינה אחת לפתיחה בטעמי כ"א הספרים, מנגינה שנייה ל"מענות" בטעמי אמ"ת, ומנגינה שלישית לטעמים הרגילים שבסוף הספר.

תכתוב אלי, כדי שאוכל ללמוד מהתיקונים בעצמי. נא לזכור כי כרגע דפי ההדרכה הם רק בגדר טיוטות לא מושלמות, ובהם נקודות רבות שיש לתקן¹².

אישי

לאשתי **שושנה**: כל מה שהצלחתי לעשות בשנים שאנו בארץ (כולל פרויקט קטן זה) הוא רק בזכות אהבתך, סבלנותך ועידודך. עבודה זאת היא בזכותך ולכן מוקדשת לך.

פרוייקט תנ"ך זה נעשה לרוב בשנים שבהן שני בנינו נולדו והיו ילדים קטנים. סיומו יסמן בעזר"ה את שנתו החמישית של **דוד צבי** (בקיץ בכ' תמוז), ואת היותו של **עזרא שמואל** לבן שנתיים (בחזה"מ פסח, וביום אזכרתו של הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל רבם של רבותי), ואנחנו מודים לה' על כך. יזכה אותנו הקב"ה להדריך את שניהם במקרא, במשנה ובתלמוד – ומשם לחופה ולמעשים טובים! – מתוך בריאות, פרנסה ושלוש. יהי רצון שיהיו לבני תורה ולבעלי מידות טובות, וימצאו חן בעיני אלהים ואדם.

אבי קדיש
ניסן תשס"ד

כתובת לתגובות והערות: רחוב מגידו 5/10, כרמיאל 21950, ישראל. דוא"ל: skadish@012.net.il.

תרגמה מאנגלית: חנה לוי: eitan585@msec.huji.ac.il.

כל הזכויות במדריך לקריאת נביאים וכתובים שמורות לאבי קדיש, תשס"ד. מותר להעתיק ולהפיץ אותו, ואף לעדכן אותו ולשנות אותו באופן חופשי, בהתאם לרשיון ה-GFDL.

הסבר לזכויות יוצרים: מותר לכל אחד להשתמש ב"מדריך" זה כראות עיניו, ואף לפתח ולעדכן אותו ולשנותו, בתנאי שיאפשר לאחרים לעשות אותו דבר גם בעבודתו. אם ה"מדריך" ישולב בתוך עבודה גדולה יותר (כגון תנ"ך או פירוש), אז הגבלה זו כוללת רק את מה שמבוסס על ראשי הפרקים הנמצאים כאן, ולא את העבודה הגדולה. כל גירסה מתוקנת (אף בתוך עבודה גדולה יותר) חייבת לכלול את ההערה הקצרה הנ"ל עם הקישורים.

---

¹² ייתכן כי יש צורך לתקן דברים רבים. אך שימו לב כי קיים חסרון אחד רציני: כל דף מותאם רק לחודש עברי חסר (כלומר: חודש של 29 יום). הרצוי ביותר הוא שתהיה אפשרות לחלק כל ספר גם ל-30 יחידות עבור חודש עברי מלא, או שיהיו קיימים שתי גרסאות עבור כל דף. בינתיים, ניתן לחלק את אחת היחידות הארוכות יותר ליומיים, או להשתמש ביום הנוסף לחזרה, או להשלים בו יום שהוחסר.